

Forbrugerne kan ikke finde ud af vækstfælden på egen hånd

Røpke, Inge

Published in:
Information

Publication date:
2011

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link back to DTU Orbit](#)

Citation (APA):
Røpke, I. (2011). Forbrugerne kan ikke finde ud af vækstfælden på egen hånd. *Information*, (30. august).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Forbrugerne kan ikke finde ud af vækstfælden på egen hånd

Skrevet af: Inge Røpke

Oprettet 30/08/2011 - 16:45

Vi står i et ubehageligt dilemma: På den ene side er fortsat økonomisk vækst ikke bæredygtig. Den tærer knappe ressourcer og forværrer klima- og miljøproblemer. På den anden side synes væksten at være en betingelse for, at vi kan opfylde en række sociale mål som beskæftigelse, tryghed, sundhed, velfærd osv. Forbrug er den afgørende drivkraft bag væksten og bidrager altså både til at undergrave bæredygtigheden og til at smøre de økonomiske og sociale systemer.

Der er efterhånden en del af os, der udmærket er klar over, at vores store ressourceforbrug giver problemer, men det er alligevel de færreste, der holder sig tilbage. Hvis vi tjener penge, er vi tilbøjelige til at bruge dem og de fleste vil gerne tjene penge, ikke bare for at bruge dem, men også fordi de er et tegn på anerkendelse.

Vi mangler sjældent ideer til forbrugsudvidelse. Det, der under et økonomisk opsving i første omgang kan føles som ekstravagant, udvikler sig gradvis til den normale standard flere badeværelser, tv i flere rum, måske aircondition i bilen, for hvad nu hvis det nu bliver varmere?

De nye standarder bygges ind i samfundets sociale og materielle strukturer og omformes samtidig til begrænsninger som i det klassiske eksempel med det bilbaserede samfund, hvor forstadsbebyggelser og utilstrækkelig kollektiv transport gør det sværere at undvære bilen.

Forbruget drives også frem af teknologiske fornyelser. F.eks. i mediebranchen, hvor musikskeren til stadighed må følge med udskiftningerne fra plader og bånd over cd'er til MP3 osv., og hvor digitaliseringen af tv kalder på set-top-bokse og snart tilbyder tre-d-tv.

Desuden giver forbruget mening for os, fordi vi ser det som et led i meningsfulde aktiviteter, vi gerne vil være gode til og anerkendes for. Friluftsentusiasten fristes af det gode telt, de vandtætte støvler og den lette kikkert, og joggeren vil gerne følge sine præstationer med løbeuret. Forældre prioriterer udviklende oplevelser for børnene, og mange viser omsorg med gaver.

Forbrug er også institutionaliseret i f.eks. opfattelsen af kørekortet, der ses som rituelt skridt ved overgangen til voksenalderen.

Bagsiden af grøn vækst

Med alle de gode grunde til forbrug er det svært at forestille sig, at forbrugerne selv vil holde igen eller gå over til at bruge pengene på knap så ressourcetung forbrugsgoder som kunstværker,

massage og børnepasning. Derfor er den kollektive, dvs. politiske beslutning om at begrænse forbruget nødvendig.

Et skridt i den rigtige retning vil være at omlægge fra forbrug til investeringer. Der er ingen tvivl om, at omstillingen af det danske samfund i en mere bæredygtig retning vil kræve store investeringer i energisystemer baseret på vedvarende energi, kollektiv transport, renovering af boliger og andre bygninger, recirkulering af ressourcer, omlægning af landbruget osv. Nogle af investeringerne vil ikke være rentable og kan kun gennemføres med offentlig intervention, sådan som det foreslås i forskellige planer om 'grøn vækst'.

Her er det dog vigtigt at være opmærksom på, at selv om investeringerne i sig selv er vigtige, er det problematisk for bæredygtigheden, at de sætter 'gang i hjulene' og dermed også kan bidrage til fortsat vækst i forbruget. De, der bliver ansat til at bygge vindmøller, tjener flere penge og øger deres forbrug. Det er f.eks. logikken i Klimakommissionens arbejde, der skulle løse den bundne opgave at udforme en plan for, hvordan omlægningen af energisystemet kan gå hånd i hånd med fortsat vækst i forbruget. Den logik må bremses, hvis bæredygtighedens store udfordringer skal tages alvorligt.

Væk fra vækstlogikken

Det er nødvendigt at tage skridtet videre og gøre op med de økonomiske og sociale systemers afhængighed af vækst.

Et eksempel kan illustrere problemet: Ud fra en bæredygtighedsbetragtning er det godt, når unge mennesker vælger at leve med lav indkomst og lavt forbrug i en længere årrække i stedet for at skynde sig at færdiggøre uddannelser og få job med høje lønninger. Men den praksis giver vanskeligheder med at finansiere velfærdsstaten her gælder det om hurtigst muligt at blive i stand til at betale solide skatter.

Velfærdsstatens finansiering afhænger med andre ord af øget forbrug og større miljøbelastninger. Derfor er udfordringen at ændre systemet, så vigtige velfærdsydelser kan tilvejebringes uden at være baseret på tilskyndelser til større forbrug.

Tilsvarende modsætninger og paradokser findes på mange andre områder, og den konstatering har været afsæt for et tysksproget bogprojekt under titlen *Postwachstumsgesellschaft* på dansk: samfundet efter væksten.

Bogens redaktører, Irmi Seidl og Angelika Zahrt, har samlet en række bidrag fra fagfolk, der inden for hvert deres felt analyserer, hvordan et specifikt system f.eks. pension, uddannelse, sundhed, beskatning, bankvæsen, virksomhedslovgivning eller arbejdsmarked dels er afhængigt af økonomisk vækst, dels bidrager til fortsat at opretholde væksten. Samtidig giver de bud på, hvordan systemet gradvis kan ændres, så denne logik brydes.

F.eks. er mange af os på pensionsområdet interesserede i, at investeret kapital kan opnå en høj forrentning, fordi renters rente udgør en stor del af den udbetalte pension. Forrentningen er baseret på, at opsparingen investeres i aktiviteter, der giver et pænt afkast. Kravet om afkast stiller pensionskasserne også, hvis de skal investere i løsningen af påtrængende samfundsopgaver, selv om investeringen ikke fører til øget indkomst. Det betyder sådan set bare en omfordeling af fremtidig

indkomst til fordel for kommende pensionister, og det er urimeligt i en ikkevækstøkonomi. Derfor må et mere bæredygtigt pensionssystem gå væk fra de traditionelle afkastkrav og begrænse sig til at inflationssikre opsparingen. Det er selvfølgelig ikke behageligt, fordi det tvinger os til at spare mere op til pension, men det er nødvendigt, hvis vækstmøllen skal standses.

Miljøets finansminister

Udformningen af forslag til, hvordan systemer og institutioner kan forandres, kræver en faglig indsigt, der ofte findes hos specialister, som ikke er vant til at tænke meget over bæredygtighedsudfordringer. De koncentrerer sig typisk om, hvordan særlige systemhensyn kan kombineres med overordnede samfundsøkonomiske hensyn ikke med hensynet til at begrænse forbruget af naturressourcer.

Hvis man skal have dem sporet ind på en bæredygtig tankegang, kræver det, at politikerne forlanger, at bæredygtighedsbetragtninger gøres til en fast del af udviklingen af nye samfundstiltag.

Den tanke er ikke ny. Allerede for omkring 20 år siden sidst miljøet var moderne foreslog den radikale Lone Dybkjær, at Miljøministeriet skulle have en status svarende til Finansministeriet. Det skulle med andre ord være et overordnet ministerium, der kunne fastholde miljøhensynet i forhold til alle former for lovgivning.

Desværre gik det lige modsat miljøet blev ligesom andre sektorer underlagt økonomiske hensyn, og forbruget gik en gylden tid i møde.

Lad os håbe, at det denne gang lykkes at få flere til at forstå problemernes alvor, så det bliver muligt at samle folkelig opbakning til investeringer frem for forbrug og til systemforandringer, der gør samfundet levedygtigt uden økonomisk vækst. Et første skridt kunne bestå i at tage bolden op fra det tysksprogede projekt og begynde at diskutere, hvordan vi i Danmark gradvis kan afkoble vækstafhængigheden i de store systemer som pensioner, bankvæsen, omsorg osv. Kun på den måde kan vi sikre en velfærd, der er bæredygtig.

Inge Røpke er lektor ved Institut for Planlægning, Innovation og Ledelse på Danmarks Tekniske Universitet. Hun bidrager til bogen 'Modvækst Omstilling til fremtiden', der netop er udkommet på forlaget Hovedland

Kilde: <http://www.information.dk/277543>